

CATALÀ

Manual per fer un Pla de Transició

Compromís per fer
un món habitable
per a tothom

www.barcelonaconsensus.org

Setembre 2011

Editat per:

Nova-Innovació Social

C/ Joncar, 19, 4t-1a 08005 Barcelona

Tel. +34 93 706 66 74

info@nova.cat

www.nova.cat

Versió: octubre de 2011

MANUAL PER FER UN PLA DE TRANSICIÓ

Introducció

El Consens de Barcelona (CB) -impulsat per nova, en col·laboració amb altres organitzacions- vol promoure una transformació del model econòmic, polític i social imperant imposat pel Consens de Washington.

Amb la participació deliberativa en xarxa de 150 acadèmics i líders de moviments socials de tot el món, es va arribar a la *Declaració del Consens de Barcelona 1.0: Compromís per un món habitable per a tothom*. Aquest document detalla la necessitat de tots nosaltres, la ciutadania global, de participar activament en la construcció d'un món més equilibrat, equitatiu i sostenible, i suggereix una manera de fer-ho: dissenyant i duent a terme plans de transició en 7 grans àmbits, a més a més de vàries accions d'emergència.

En aquest manual suggerim uns passos que poden ajudar a concretar un **compromís de transició cap a un món habitable per a tothom**, de manera personal i/o col·lectiva.¹ Esperem que la guia que plantejarem permeti enfrontar amb energia el compromís pres i que permeti aprendre els uns dels altres, tot compartint les experiències.

Què és un Cercle de Transició

Els Cercles de Transició (CT) estan formats per grups de persones que es comprometen a aconseguir voluntàriament objectius concrets realistes, en el termini màxim de 10 anys, per convertir progressivament les seves comunitats o sectors en espais sustentables i habitables per a tothom. Tenen com a objectiu definir i acordar un **Pla de Transició (PT) sobre un OBJECTIU concret, en un ÀMBIT determinat -família, veïns, amics, barri, municipi, país, món; organització, partit, sector professional, etc.-**, i en un **TERMINI previst**. Aquest PT ha de facilitar el canvi d'hàbits, d'actituds i d'estructures insustentables, amb renúncia voluntària a privilegis innecessaris. Tanmateix pot suposar exercir els drets ciutadans de no cooperar ni col·laborar, de no comprar ni servir ni obeir... aquelles organitzacions i/o institucions que impedeixin o dificultin les transicions.

¹ Aquesta guia ha estat en part inspirada en les *Iniciatives de transició (Transition towns)*, iniciades al Regne Unit a partir de les propostes de Rob Hopkins i que estan mostrant la capacitat d'iniciativa ciutadana per afrontar el pic del petroli i el canvi climàtic en més de 9.000 barris, pobles i ciutats del món. (www.transitionnetwork.org). Per aquells grups que triïn objectius semblants, com fer un Pla d'Energia, recomanem que s'impliquin en aquesta xarxa i la reforcin.

Per què iniciar un Cercle de Transició

Iniciar un Cercle de Transició és adquirir un compromís de canvi cap a un món millor i assumir la nostra responsabilitat de fer-ho possible. Algunes de les raons per trencar les inèrcies i formar un CT són:

- **El convenciment compartit de saber que és millor planificar i actuar** per fer possible el món que volem, que no esperar, sense fer res, les conseqüències de la greu situació actual.
- **La voluntat expressa i decidida d'un grup concret** de persones de voler atènyer un objectiu concret que permeti construir entre tots un món habitable per a tothom.
- **Els extraordinaris nivells d'enginy i d'intel·ligència col·lectiva**, que s'ha demostrat que tenim i que podem utilitzar, si volem, per gestionar millor, a diferents nivells, els problemes del barri i del planeta.
- **La capacitat de cooperar creativament i d'actuar juntes en cercles o comunitats**; que ens mostra que està a les nostres mans construir un barri, un país, un món més pacífic, equilibrat i sostenible.

Com fer un Cercle de Transició

Un Cercle de Transició es forma amb un grup més o menys gran de persones que, per afinitat o proximitat, es constitueix com a tal i **convoca una trobada per acordar deliberativament**², amb el màxim consens possible:

1. quin és l'**àmbit d'interès** (triat entre les 7 transicions i les accions urgents proposades pel Consens de Barcelona),
2. quins **els objectius realitzables** (especificar els objectius sobre el quals el grup vol aconseguir un canvi real),
3. quina **àrea d'influència** (abastament o context de les accions que s'emprenen: local, nacional, global, de família, de sector professional, d'amics...) i
4. quina **data límit** es fixa per obtenir resultats visibles.

En aquest camí, pot ajudar que aquest grup de persones adopti com a pròpia la Declaració 1.0 del Consens de Barcelona i signi el seu compromís. El resultat d'aquesta sessió, o procés de varies sessions, és el **compromís per a fer i portar a la pràctica un Pla de Transició** (o més d'un) en un ÀMBIT 'X', per aconseguir uns OBJECTIUS concrets 'Y', en el CONTEXT 'Z' per a l'ANY '#'. Totes les persones del grup es comprometen a promoure i portar a la pràctica el pla, des de les seves possibilitats.

Aquestes mateixes primeres sessions inicials també poden servir per **escollir un equip dinamitzador [5] i programar la seva dimissió**. L'inici del projecte necessita lideratge. I un dels objectius dels dinamitzadors ha de ser crear

² Per escollir les àrees i objectius, així com per algunes altres deliberacions, es pot utilitzar un "*Generador participatiu de consens*", que parteix de les aportacions personals sobre el tema que es planteja, raonades i prioritzades en petit grup; les propostes amb més acord després es comparteixen, en el gran grup, que valora el grau de consens sobre cadascuna i, per tant, permet acordar les més consensuades. Es pot facilitar aquesta eina a qui la sol·liciti.

implicacions actives de la gent que s'organitzin en comissions. Una vegada que s'han creat, com a mínim 4 comissions, té més sentit que el lideratge l'exerceixi l'equip format per una persona de cada comissió. És important avantposar l'èxit del projecte a les persones.

Amb aquests acords queda constituït el Cercle de Transició i es comença a treballar en el Pla de Transició.

Aspectes a tenir en compte per fer el Pla de Transició

- Per motivar l'inici del procés convé explicitar i justificar els beneficis personals i col·lectius dels objectius que es persegueixen.
- Encara que el PT afecti a uns objectius concrets, convé fer un inventari de tots els aspectes afectats indirectament: persones, economia, energia, educació, salut...
- Cal estructurar el PT de tal forma (completa, imaginativa, pràctica, divertida...) que permeti a d'altres grups o cercles indecisos adoptar un procés similar.
- S'ha de tenir en compte que el PT necessita un temps de conscienciació previ (personal i col·lectiu) en el qual cal documentar-se, entrenar-se, intercanviar idees, deliberar, definir accions...
- Després d'aquesta fase va bé marcar una data d'inici del PT, que dona pas al progrés d'assoliment d'objectius, en la qual es dona també l'intercanvi d'experiències i les ajudes mútues amb altres CT.
- El temps de conscienciació i d'implementació és variable en funció de l'abast del grup i dels objectius previstos. Va bé establir uns terminis, que poden ser modificats durant el procés, d'acord amb el ritme del grup, tot i que convé mantenir el límit màxim de 10 anys.
- Encara que el PT es defineix i s'explicita per escrit abans de començar la implementació, s'aconsella fer una avaluació contínua del procés que permeti ser flexibles i anar ajustant-lo a les necessitats i a noves perspectives.

Criteris que indiquen el grau de preparació per iniciar un Pla de Transició

- ✓ Que hi hagi compromís d'implicació del CT al Consens de Barcelona, manifestat amb la signatura de la Declaració 1.0
- ✓ Que tots els membres del CT tinguin una comprensió demostrada del problema i dels objectius que es volen abordar.
- ✓ Que hi hagi un petit equip que vulgui assumir el lideratge en la fase inicial.
- ✓ Que les persones del CT, en especial les de l'equip promotor, demostrin tenir una actitud positiva, un bon tracte amb la gent i un coneixement

bàsic tant dels aspectes que es volen canviar, com de l'àmbit en el qual es vol incidir i de les institucions i persones clau implicades.

- ✓ Que s'evitin possibles conflictes d'interès dels membres de l'equip promotor.
- ✓ Que totes les persones del grup acceptin començar la transició modificant comportaments propis: costums i actituds.
- ✓ Que estigui explicitat i hi hagi comprensió per part de tot el grup del procés que es vol seguir.
- ✓ Que hi hagi un espai adequat per fer reunions periòdiques.
- ✓ Que l'administració o institucions públiques corresponents estiguin informades o connectades d'alguna forma al projecte que es vol iniciar.
- ✓ Que hi hagi compromís de treball en xarxa: relació i intercanvi amb altres cercles que es plategen transicions similars o complementàries.
- ✓ Que s'accepti el compromís de publicar al web del Consens de Barcelona el procés: constitució, compromís, avaluacions periòdiques...; amb la finalitat de servir d'ajut a d'altres possibles CT.
- ✓ Que s'adopti el compromís de demanar ajut, si cal, durant el procés a *l'equip d'acompanyament als Cercles de Transició* i/o a d'altres Cercles.

L'enviament de la *fitxa de constitució del CT* i dels documents del *Compromís de Cercle de Transició*³, que recullin el respecte i compliment d'aquests aspectes, donarà lloc al reconeixement, dins del Consens de Barcelona, del PT corresponent, a la publicació a la web del mateix i a l'acompanyament del procés.

Superació de dificultats freqüents

Quan s'inicia un procés transformador d'aquest tipus és freqüent topar-s'hi amb barreres -reals o imaginàries- que dificulten no només la transició, sinó fins i tot la possibilitat de posar-la en marxa. Algunes d'aquestes dificultats són bastant comuns i podem recórrer a l'experiència de qui ens ha precedit per superar-les.

- ◆ “*No ens permetran fer...*” Amb freqüència se suposa que les iniciatives transformadores seran callades, aturades o impedides per l'Administració. En canvi, quan hi ha una clara consciència col·lectiva i una implicació diària en la construcció d'una nova realitat, sovint s'obté una resposta favorable i fins i tot un recolzament inesperat? sorprenent?. Per altra banda, en moltes ocasions, els PT poden ser “silenciosos” i actuar sense generar hostilitats.
- ◆ “*Ja hi ha altres grups que tracten aquests aspectes...*” No es tracta de rivalitzar, sinó de crear complicitats i col·laboracions per anar una mica més enllà. Convé establir contacte amb els grups existents que ja treballin

³ Els documents es poden descarregar de la pàgina web.

en la mateixa direcció i mantenir l'expectativa que puguin convertir-se en aliats.

- ◆ *“A ningú l'importa realment aquest aspecte que volem transformar...”* Convé sondejar una mica, perquè sovint pot sorprendre la gent entusiasta partidària d'algun element clau del PT que es proposa. Es tracta de trobar la base comú que faciliti la col·laboració.
- ◆ *“No estem qualificats per fer...”* I qui ho faria? Només és important reconèixer la necessitat d'actuar i restar obert a diferents formes de compromís i participació dels altres. Potser es tracta de preparar el terreny.
- ◆ *“Potser ja és massa tard per...”* Potser és cert; però existeix la possibilitat que encara hi siguem a temps. Els esforços que es facin en aquest sentit podrien ser, per tant, absolutament significatius. L'acció ens evita caure en la desesperança.
- ◆ *“No tenim prou energia per fer...”* S'atribueix a Goethe la frase: *Tot allò que puguis fer o somiar que pots, comença-ho. La gosadia té geni, poder i màgia en si mateixa.* La idea ens pot fer vacil·lar, però la implicació en el procés allibera tanta energia, que el fa imparabile. Possiblement en el procés es trobaran col·laboracions inesperades. Només cal fer el salt des de *“Per què ningú no fa res?”* a *“Fem alguna cosa!”*
- ◆ *“No tenim finançament per...”* No sempre convé tenir finançadors, perquè sovint volen controlar i dirigir la iniciativa cap a interessos diferents dels del CT. Per altra banda poden haver PT sense pressupost (els canvis d'actituds no costen diners!). I potser hi ha PT que, fins i tot, generin ingressos.
- ◆ *“Ens costa molt arribar a acords”* Els debats i la presa de decisions col·lectives, amb freqüència es troben amb aquesta dificultat, perquè tenim uns esquemes d'actuació que porten a discussions absurdes i interminables, que s'acaben resolent amb votacions, que impliquen guanyadors i perdedors. Hi ha diferents formes d'abordar els temes que es volen tractar i una de elles és la deliberació col·lectiva que pot facilitar moltíssim les tasques de presa de decisions. (www.deliberaweb.com)

Passos a seguir per iniciar un Pla de Transició

- ❖ **Prendre i fer prendre consciència, preparar-se i preparar la comunitat per al llançament del PT.** Es tracta d'identificar el problema, definir els objectius, pensar estratègies d'acció, provar-les, recopilar informació i treballar-la, recórrer a experts per aclarir dubtes, detectar els possibles aliats i les possibles dificultats... I traslladar alguns d'aquests temes a

l'actualitat: xarxes socials, webs, articles en diaris o butlletins, entrevistes, intervencions en ràdio, xerrades, sensibilització en centres socials i educatius...

- ❖ **Posar les bases del PT establint comunicació amb altres grups**, tot reconeixent el seu treball i assenyalant que el seu paper en el PT és vital. Preparar documents breus i divulgatius de la justificació i objectius del PT i de la significació en la comunitat. Convidar a participar en la recerca d'estratègies d'acció i transició, etc.
- ❖ **Marcar una data d'inici**: En aquesta data ha d'estar redactat i aprovat el PT que es publicarà en la web del Consens de Barcelona, a la vegada que es pot fer la comunicació a la comunitat, per generar una nova força. La idea és transmetre que *val més una proposta que una protesta*, que si ens organitzem *podem canviar les coses*.
- ❖ **Crear comissions**: L'enginy col·lectiu és el motor del procés, que a partir d'aquest moment probablement necessitarà una organització en comissions, tantes com aspectes diferenciats calguin, per permetre portar a terme el projecte i fer-lo créixer.
- ❖ **Crear espais de deliberació i coordinació**: El treball en comissions necessita ser exposat, contrastat, recolzat... davant de tota la comunitat implicada. Hi ha diverses metodologies que poden servir per fer aquests espais d'intercanvi i coordinació interessants i efectius, de manera que puguin servir per cohesionar i avançar, mai per frenar i dividir.
- ❖ **Cercar manifestacions pràctiques i visibles del PT**: És essencial evitar que el projecte es converteixi en una tertúlia o una assemblea sobre el tema, on tothom pot expressar els seus desitjos. I evitar també que sigui percebut així. Des del començament el PT ha de tenir intervencions pràctiques (sempre que es puguin veure) per incrementar les ganes de participar d'altres. Val més fixar-s'hi objectius concrets i abastables, que marquin el progrés del procés, que no grans fites que mai arriben i comporten desànim.
- ❖ **Tendir ponts comunitaris**: Convé cultivar una relació positiva i productiva tant amb les autoritats corresponents com amb els col·lectius que poden ensenyar i/o capacitar per algunes de les tasques que s'hauran d'emprendre. Possiblement es pot trobar més cooperació de la que s'espera i, en qualsevol cas, val més tenir-los a favor que en contra.
- ❖ **Estar oberts a la incertesa**: Pretendre tenir un disseny del pla completament tancat i rígid, pot ser contraproductiu. Basta tenir un plantejament clar i començar a fer camí, amb els sentits oberts als rumbos que es vagin obrint. Sense perdre de vista, és clar, els criteris bàsics del PT iniciat.

Tots aquests passos estan pensats per a PT col·lectius i que afectin a una comunitat més enllà del propi grup promotor. Hi ha possibilitat de fer PT personals, familiars o d'un grup reduït de persones, que no afectin a ningú més (encara que el benefici que aconseguixin sigui comú). En aquest cas alguns dels passos explicitats són innecessaris; però haver-los conegut pot ajudar a tenir en compte aspectes interessants per tots.

Quadre del procés d'un Cercle de Transició

Fase del procés	Intervencions	Documentació	Comunicació
1/Detecció i acord sobre un problema que es vol solucionar amb uns objectius que es volen aconseguir	-Contactes amb altres persones afins o properes per iniciar la constitució d'un CT	-Manual per crear un CT - Donar nom al CT	-Signar la Declaració 1.0 del BC
2/Constitució del CT	-Determinar l'àrea d'interès (a partir de la Declaració del CB), els objectius, l'àrea d'influència i la data límit. -Escriure l'equip dinamitzador	-Fitxa de presentació del CT -Compromís del CT	-Validació del CT (web)
3/Conscienciació personal i col·lectiva	-Identificar problemes i definir estratègies -Fer un dossier sobre el tema -Sensibilització: xarxes socials, vídeos, xerrades, debats, diàlegs, pel·lícules, mostres... -Entrenament: provar estratègies i ajustar-les	-Preparació del PT a partir del guió facilitat al manual: -Explicitació i justificació de beneficis col·lectius dels objectius pretesos -Explicitació d'aspectes i persones afectades	-Convidar a d'altres a participar del projecte -Publicació local d'articles, intervencions en ràdio, xerrades públiques...
4/Fonamentació del PT	-Contactes amb les administracions i	-Formulació del PT: elaborar, redactar i	-Aprovació del PT

	grups o organitzacions especialitzades per generar participació.	aprovar: <ul style="list-style-type: none"> · justificació · objectius · estratègies d'acció · organització · metodologia · avaluació 	
5/Inici del PT	-Accions de divulgació del PT	-Síntesi divulgativa del PT	-Publicació en web de PT -Comunicar a la comunitat l'inici del PT
6/Funcionament per comissions de treball	-Identificar aspectes afectats pel projecte -Constituir comissions -Escriure representants - Dissolució de l'equip impulsor i constitució del nou equip dinamitzador.	-Elaborar pla de treball de cada comissió -Fer programa d'accions -Fer un calendari de coordinació -Fer un calendari d'avaluació	-Publicació en web dels plans d'acció de les comissions -Contactes amb altres CT similars o complementaris
7/Progrés del PT	- Constitució del nou equip dinamitzador - Accions i projectes programats per comissions -Generar espais comuns de debat i coordinació -Avaluació permanent	-Estratègies de participació: · <i>generador participatiu de consens</i> ·deliberacions per web	-Divulgar processos i avaluacions -Publicar avaluacions i modificacions del PT

L'equip d'acompanyament dels Cercles de Transició

Està preparant tres documents:

- Fitxa de presentació del CT
- Guió del compromís del CT
- Guió del PT

Està organitzant una base documental oberta (d'articles, llibres, vídeos...) sobre plantejaments alternatius, propostes, experiències, etc. de cadascuna de les 7 transicions proposades, a disposició dels diferents CT que es constitueixin per poder respondre a les seves demandes.

L'equip d'Acompanyament el formen 7 persones, cadascuna especialitzada en un dels temes de cada transició. La seva responsabilitat és validar la constitució dels CT, fer el seguiment dels seus processos, atendre les seves demandes, proporcionar materials i documentació dels temes dels seus projectes, posar en contacte, si convé, uns CT amb altres, etc.. També comptarà amb persones especialitzades en la gestió deliberativa i la presa de decisions.

- ❖ **Visiteu el web per:**
- ❖ **Signar el Compromís,**
- ❖ **Compartir el teu Pla de Transició,**
- ❖ **Proposar una Acció Comuna Transformadora,**
- ❖ **Saber més sobre el Consens de Barcelona**
- ❖ **www.barcelonaconsensus.org**

❖ **Contacte: info@barcelonaconsensus.org**

Organitzen

Amb el suport de

Organitzacions Col·laboradores

La Xarxa d'Organitzacions Col·laboradores del Consens de Barcelona està formada per 20 entitats: Alliance for Freedom and Dignity (Barcelona, España), Ubuntu - Fòrum Mundial de Xarxes de la Societat Civil (Barcelona, España), IDHC - Institut de Drets Humans de Catalunya (Barcelona, España), Fundació Alfons Comín (Barcelona, España), Centre d'Estudis sobre Moviments Socials, UPF (Barcelona, España), Illacrua (Barcelona, España), Fundació Cultura de Pau (Madrid, España), Xarxa d'Economia Solidaria (Barcelona, España), Centre UNESCO de Catalunya (Barcelona, España), ACAT (Barcelona, España), Fòrum Social de Mallorca (Mallorca, España), Patrir - Peace Action, Training and Research Institute of Romania (Cluj, Romania), CRID - Centre de Recherche et d'Information pour le Developpement (París, Francia), Association européenne pour la défense des Droits de l'Homme (Brusselas, Bèlgica), ALOP - Asociación Latinoamericana de Orgs. de Promoción al Desarrollo (Ciudad de México, México), IBASE - Instituto Brasileiro de Análises Sociais e Econômicas (Rio de Janeiro, Brasil), CAD - Coalition des Alternatives Africaines Dette et Developpement (Bamako, Mali), Palestinian Medical Relief Society (Ramallah, Palestina), CETRI - Centre Tricontinental (Louvain-la-Neuve, Bèlgica), Foro Mundial de las Alternativas (Senegal), Good Future Alliance (Austria), PeaceWomen Across the Globe (Suïssa), Lithuanian Academy of Sciences (Lituània), The Faculty of Social sciences-Lithuanian University of Educology (Lituània), Mayukha (Índia).

